

UDK: 902.94(575.1).338.462.

Istora JO'RAYEVA,
Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti
E-mail: istorajorayeva@gmail.com

FarDU dotsenti, t.f.n N.Alimova taqrizi asosida

THE ROLE OF BUSINESS WOMEN IN THE DEVELOPMENT OF UZBEKISTAN

Annotation

This article talks about women's entrepreneurship and its role in the development of Uzbekistan. Also, one of the most important issues of state policy, the activities carried out by women in increasing the welfare of the population, raising the standard of living, creating new jobs, and the impact on the economy of Uzbekistan are shown.

Key words: Women's business, family business, subsidy, loan, "women's notebook", online application, small business.

РОЛЬ ДЕЛОВЫХ ЖЕНЩИН В РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА

Аннотация

В данной статье говорится о женском предпринимательстве и его роли в развитии Узбекистана. Также показан один из важнейших вопросов государственной политики, деятельность, осуществляемая женщинами по повышению благосостояния населения, повышению уровня жизни, созданию новых рабочих мест, влияние на экономику Узбекистана.

Ключевые слова: Женское предпринимательство, семейный бизнес, субсидия, кредит, "женский блокнот", онлайн-заявка, малый бизнес.

O'ZBEKISTONNING TARAQQIYOTIDA TADBIRKOR AYOLLARNING O'RNI

Аннотация

Ushbu maqolada ayollar tadbirkorligi va uning O'zbekiston taraqqiyotidagi o'rni haqida so'z yuritilgan. Shuningdek, davlat siyosatining eng muhim masalalaridan biri bo'lgan aholi farovonligini oshirish, turmush darajasini ko'tarish, yangi ish o'rinlarini tashkil etishda ayollar tomonidan olib borilayotgan faoliyat ochib berilgan hamda O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: Ayollar tadbirkorligi, oilaviy tadbirkorlik, subsidiya, kredit, "ayollar daftari", onlayn ariza, kichik biznes.

Kirish. O'zbekiston mustaqillikni qo'lga kiritgandan so'ng, ijtimoiy muammolarni hal etishda bozor iqtisodiyotini barpo etish va mamlakatda tadbirkorlik hamda kichik biznesni rivojlantirish yo'lidan bordi. Hozirgi kunga kelib, tadbirkorlik va kichik biznes subyektlari mamlakatning barcha tarmoqlarida faoliyat yuritmoqda.

Bugun O'zbekiston aholisi barqaror sur'atlarda o'sayotgan davlatlar qatoridan joy olgan. Hususan, aholi soni yiliga 1,48 foizga ortib bormoqda. Masalan, Farg'ona viloyatida 2023- yil doimiy aholi soni 4014,8 ming kishini tashkil etib, yil boshiga nisbatan 83,7 ming kishiga yoki 2,1 foizga ko'paygan.

Ayni ko'rsatkichlar esa o'z navbatida o'sib borayotgan aholi turmush darajasini oshirish, va ularning bandligini ta'minlash kabi bir qator vazifalarni yuzaga keltiradi. O'zbekiston dunyo hamjamiyati orasida aholisining katta qismi yoshlar tashkil etuvchi mamlakat hisoblanadi. Shuningdek, yoshlarning aholi orasida son jihatdan ko'pchilikni tashkil qilishi mamlakatni barqaror rivojlanishiga zamin yaratadi. Masalan, 2023- yil 1- yanvar holatiga Farg'ona viloyatining doimiy aholisi tarkibini jinsi va yosh guruhlari bo'yicha (65 yoshgacha bo'lganlar 5 yillik yosh intervalida, 65 va undan yuqori yoshdagilar esa jamlangan holda) tahlil qilinganda, erkaklar tarkibida 4 yoshgacha bo'lgan bolalar eng yuqori ko'rsatkichni, ya'ni 236,7 ming kishini tashkil etgan. Erkaklar tarkibida eng kam aholi soni 60-64 yoshlilar hissasiga to'g'ri kelib, 76,3 ming kishidan iborat. Shuningdek, ayollar tarkibida ham 4 yoshgacha bo'lgan qizlar eng yuqori ko'rsatkichni, ya'ni 220,6 ming kishini tashkil etgan bo'lsa, eng kam ayollar soni 60-64 yoshlilar

hissasiga to'g'ri kelgan, ya'ni 83,1 ming kishini tashkil etadi [1].

O'zbekiston aholisini tadbirkorlik sohasiga jalb qilish nihoyatda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, davlat siyosatida ham sohaga e'tibor yildan-yilga kuchayib bormoqda. Zero, tadbirkorlik mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish, bandlikni ta'minlash, aholi turmush darajasini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan keyin mamlakat hayotining barcha jabhalarida xotin-qizlarning faolligini oshirish, qo'llab quvvatlash, mehnat va o'qish sharoitlarini yaxshilash, himoya qilish davlat siyosatining muhim yonalishlaridan biri sifatida qaraldi. O'zbekistonning yanada ravnaq topishi, xalq hayotini munosib darajaga ko'tarishda erkaklar bilan bir qatorda muvaffaqiyatli faoliyat olib borayotgan tadbirkor ayollarning soni ham tobora ortib bordi. O'zbekiston banklari tomonidan 2017 yilda 120 ming nafardan ortiq xotin-qizlarga jami 2 trillion 700 milliard so'mlik kreditlar ajratildi. Hamda, 84 ming nafardan ziyod xotin-qizlar doimiy ish joylari bilan ta'minlandi. 2018-2023 yillar mobaynida ayollar rahbarligidagi oilaviy biznes, kasanachilik, xususiy tadbirkorlik rivoji uchun keng imkoniyatlar yaratildi. Ayollar tadbirkorligini oshirish mamlakat iqtisodiyotiga keskin ta'sir ko'rsatmoqda. Shuningdek, ijtimoiy ko'makga muhtoj ishsiz ayollar yangi tadbirkorlik subyektlari tashkil etilishi natijasida doimiy ish o'rinlariga ega bo'lmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O'zbekistonda tadbirkor ayollarning imkoniyatlarini kengaytirish, resurslar va sarmoyalarni teng taqsimlash borasida qator islohotlar va

tashabbuslar amalga oshirilmogda. Davlat dasturlari va loyihalari tadbirkorlik faoliyatini boshlayotgan xotin-qizlarni yetarli kapital va investisiyalar bilan ta'minlashga qaratilgan. Xotin-qizlarni tadbirkorlik faoliyatiga jalb etish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi PF-87-son qarori ko'ra, ayollarga ajratiladigan subsidiyalarning miqdorini 7 dan 10 million so'mgacha oshirish ko'zda tutilgan. Ushbu subsidiya biznesni boshlash va uni yuritish uchun zarur bo'lgan asbob-uskunalar sotib olish uchun beriladi. "Ayollar daftari"da ro'yxatdan o'tgan, tadbirkorlik faoliyatini boshlash istagida bo'lgan xotin-qizlarga yakka tartibda ro'yxatdan o'tish uchun ariza topshirishlari talab etiladi. Shuningdek, xotin-qizlarga qulaylik yaratish maqsadida ular uchun online-mahalla.uz (<https://online-mahalla.uz/>) saytida masofaviy ariza topshirish imkoni ham yaratilgan. "Ayollar daftari" ijtimoiy, iqtisodiy, huquqiy, psixologik qo'llab-quvvatlash, bilim va kasbiy tayyorgarlikka muhtoj bo'lgan ishsiz ayollarning muammolarini aniqlash va hal etish bo'yicha ma'lumotlar bazasi hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Bugungi kunda O'zbekistonda yaratib berilayotgan imkoniyatlardan unumli foydalanib, oila yumushlari va farzandlar tarbiyasidan ajralmagan holda oilaviy tadbirkorlikni yo'lga qo'ygan ayollar ko'pchilikni tashkil etadi. Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari doirasida 2020 yilda 214 mingdan ortiq loyihaga jami 6,1 trln. so'm imtiyozli kredit mablag'lari ajratilgan. Dasturlar doirasida ajratilgan kreditlarning 2 trln. 479 mlrd. so'mi (41 foizi) yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlarga berilgan. Hamda, 3 trln. 599 mlrd. so'mi (59 foizi) o'zini o'zi band qiluvchi jismoniy shaxslarga ajratilgan. Bunda asosiy e'tibor aholini qo'shimcha daromad manbalariga ega bo'lishiga hamda kafolatlangan yangi ish o'rinlarini yaratishni nazarda tutuvchi tadbirkorlik sub'yektlarining loyihalarini moliyalashtirishga qaratildi. Mazkur mablag'larning 1 trln. 620 mlrd. so'mi xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishga ajratilgan. Qishloq joylarida vaqtincha ishsiz ayollar va umumta'lim maktablari bitiruvchilarini tadbirkorlikka yo'naltirish, ularning moliyaviy savodxonligini oshirish uchun onlayn "Biznes klinikalar" tashkil qilingan [2].

2022 yil O'zbekiston Respublikasida tadbirkor ayol rahbarlarning iqtisodiy sohaslar bo'yicha faoliyati savdo sohasida – 14 147, xizmatlar sohasida – 10 057, sanoatda – 5 543 tani tashkil etadi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida ayol rahbarlar boshqaruvidagi 16 359 ta kichik korxonalar va mikrofirmalar 2021 yilda 2,3 trln. so'm sof foyda olgan. O'rta hisobda bitta tadbirkorlik sub'yektiga to'g'ri keladigan sof foyda miqdori tadbirkor ayollar rahbarligidagi kichik tadbirkorlik sub'yektlari va korxonalarda 141,4 mln. so'mni tashkil etadi. 2023 yil O'zbekiston Respublikasida ayol tadbirkorlar rahbarligidagi kichik korxonalar va mikrofirmalar soni 39078 taga yetdi. Ushbu ko'rsatkichlarni o'tgan yilning mos davri bilan solishtirganda ayol tadbirkorlar rahbarligidagi kichik korxonalar va mikrofirmalar soni 2606 taga ortgan [3].

Tahlil va natijalar. Xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash bugungi kunda butun dunyo davlatlarining ijtimoiy-iqtisodiy hayoti uchun muhim ahamiyat kasb etmoqda. Dunyo bo'ylab 252 millionga yaqin ayol tadbirkorlik faoliyatini olib boradi. Shuningdek, 153 million ayol tizimli tashkil etilgan biznes bilan shug'ullanadi. So'nggi 20 yilda tadbirkor ayollar ulushi 114 foizga oshdi. Global Tadbirkorlik va Rivojlanish Institutining (The Global Entrepreneurship and Development Institute) dunyo bo'yicha ayollar tadbirkorligi indeksini e'lon qilib boradi (ayollar tadbirkorligini monitoring qilib borish bilan shug'ullanadi). Shuningdek, xalqaro standartlar va me'zonlar asosida ayollarning iqtisodiyotdagi ishtirokini belgilab beradi. Ayollar tadbirkorligi indeksi – butun dunyo bo'ylab yuqori salohiyatli ayollar tadbirkorligining rivojlanish mezonlarini o'rganadi.

"Innovatsion, bozorni kengaytiruvchi va eksportga yo'naltirilgan" sifatida belgilangan ayollarga xos indeks tadbirkorlik rivojlanishining ko'p o'lchovli jihatlarni qamrab olish uchun GEDning o'ziga xos asosi, metodologiyasi va global yondashuvidan foydalanadi[4].

Global miqyosda ayollar milliy va xalqaro bozorlarga yo'naltirilgan har uchinchi yuqori o'sayotgan tadbirkor va innovatsion tadbirkorni ifodalaydi. Yuqori o'rta daromadli mamlakatlardagi ayollar xalqaro bozorga e'tibor qaratish uchun erkaklar bilan teng ravishda dunyodagi eng innovatsion, yuqori o'sish sur'atiga ega tadbirkorlardan biri hisoblanadi. Ikki yillik pandemiya sharoitida (2019-2021 yillar) ayollarning biznesdan chiqish darajasi erkaklarikidan (3,5 foizdan 4,4 foizgacha) farqli o'laroq 2,9 foizdan 3,6 foizgacha ko'tarildi. O'rtacha daromadi yuqori bo'lgan mamlakatlardagi ayollar biznesdan chiqishga eng katta pandemiya ta'sirini ko'rsatdi (2019 yildan 2021 yilgacha 74 foizga o'sgan, erkaklarda esa 34 foiz [5]).

O'zbekistonda tadbirkorlik bilan shug'ullanayotgan ayollarning Global Tadbirkor Ayollar Indeksiga kiritilmagan. Shu boisdan, ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash uchun tinimsiz tizimli yondashuvlar amaliyotga joriy etib borilishi zarur. An'anaviy ravishda erkaklar ustunlik qiladigan sektorlarda tadbirkor ayollar kam namoyon bo'ladi. Erkaklar ustunlik qiladigan sektorlarda ayollarni teng darajada qo'llab-quvvatlash muhim tamoillardan biri sanaladi.

Ayollar har 3 nafar yuqori potensial tadbirkorlardan 1 nafarini tashkil qiladi. Shuning uchun ayollar hozirda faol bo'lgan tarmoqlarga moliyalashtirish va boshqa yordamlarni jalb qilish uchun qo'shimcha dasturlarini ishlab chiqish zarur. "Global Tadbirkorlik va Rivojlanish Instituti" (The Global Entrepreneurship and Development Institute)ning akademik tadqiqotlaridan ma'lumki, ayollar ham xuddi shunday sanoat tarmoqlarida o'xshash biznesni boshlashda muvaffaqiyat qozonish ehtimoli bor. Tadqiqotda ishtirok etayotgan milliy ekspertlarning fikricha, hozirda ayol tadbirkorlar uchun muvaffaqiyatli ta'sischi na'muna sifatida targ'ib qilish juda muhimdir. Ayniqsa, barqarorlik uchun tenglik masalalari ijtimoiy nuqtai nazardan ko'proq ahamiyat kasb etayotgan davrda xotin-qizlar masalasi, genderni o'rganishga ko'proq va nuanтали yondashuvni rag'batlantiradi[6].

Xulosa va takliflar. Xulosa o'rinda aytish mumkinki, jamiyat rivojida xotin-qizlarning o'rni beqiyos hisoblanadi. Bugun turli soha va tarmoqlarda mehnat qilayotgan ishchi va hodimlarning 45 foizini xotin-qizlar tashkil etadi. O'zbekistonda xotin-qizlarning mehnat faoliyatini qo'llab-quvvatlash, etarlicha ishlash sharoitlarini tashkil etish davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Hozirgi davrda xotin-qizlar, gender tengligi masalalari ko'plab davlatlar siyosatida ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilishi sohani keng rivojini vujudga keltirmogda. Shu boisdan, ayollar va ularning siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy sohalardagi ishtirokiga e'tibor kuchaymogda.

Ayniqsa, bugungi kunda O'zbekistonda bu borada amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar mamlakatda xotin-qizlarning ta'lim va kasbiy ko'nikmalar olishlari, munosib ish topishlari hamda uy-joy bilan ta'minlanishi, turmush tarzini yanada yaxshilanishiga xizmat qilmogda. Turli tarmoqlarda va tashkilotlarda o'zining samarali mehnat faoliyatini yo'lga qo'ygan xotin-qizlar ishtirokisiz O'zbekiston taraqqiyotini tasavvur etib bo'lmaydi. Masalan, ular yengil sanoatning asosiy tarmoqlari bo'lgan to'qimachilik, kasanachilik, tikuvchilik, zardo'zlik, gilamdo'zlik, do'ppido'zlik va pillakorlik kabi sohalarda allaqachon o'z o'rinlarini topib ulgurgan. Shu o'rinda, miqyosi va ko'lami tobora kengayib borayotgan islohotlarning muvaffaqiyatli amalga oshirish jarayonida xotin-qizlar ham faol ishtirok etmogda.

O'zbekistonning taraqqiyotida muhim o'rin tutgan jarayonlarni tarixiy nuqtai nazardan tahlil etish va unda xotin-qizlarning tutgan o'rnini munosib baholay olish O'zbekistonning iqtisodiy va ijtimoiy hayotining yanada yangi bosqichlarga ko'tarilishiga zamin bo'lib xizmat qiladi. O'zbekistonning iqtisodiy va ijtimoiy sohalardagi rivojlanish yo'nalishlarini o'rganish, xotin-qizlarning ushbu

jarayonlardagi ulushi va hissasini chuqur ilmiy tahlil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur masalalarni keng ko'lamli, chuqur o'rganish, sohalarning rivojlanish xususiyatlari va mehnat resuslaridan oqilona foydalanish masalalarini tahlil etish, bu borada taklif-mulohazalarni bildirish bugungi kunning ehtiyojlaridan biri hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Tojiyeva Z.N., F.A. Do'smonov F.A. Demografiya. – T., 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining qarori, 24.04.2021 yildagi SQ-286-IV-son
3. Ayollar va erkaklar statistik to'plami. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi. . – T., 2023.
4. <http://thegedi.org/research/womens-entrepreneurship-index/> murojaat qilingan sana: 23.07.2024.
5. Afshan, G., Shahid, S. va Tunio, MN (2021). COVID-19 davrida tadbirkor ayollar tajribasini o'rganish. Xalqaro gender va tadbirkorlik jurnali, 13 (2), 162–186.
6. Nargizakhan Alimova and Makhfuzakhon Shamsieva.(2024) Evolving Narratives: Intersection of Gender and History. International Journal of Religion2024Volume: 5| Number 9| pp. 865–870